

A Content Study of PhD Theses in Architecture, with a Focus on Housing and Neighbourhood

Mohammad Parva, PhD.*

Assistant Professor, Faculty of Art and Architecture, Islamic Azad University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran

Hadi Nikounam Nezami

Lecturer, Faculty of Art and Architecture, Apadana Higher Education Institute, Shiraz, Shiraz, Iran

Received: September 6, 2021

Accepted: February 19, 2024

(Pages: 41-60)

Mohammad Parva, Hadi Nikounam Nezami, 2025. A Content Study of PhD Theses in Architecture, with a Focus on Housing and Neighbourhood. *Soffeh* 35 (1): 41-60

DOI: [10.48308/soffeh.2024.223559.1081](https://dx.doi.org/10.48308/soffeh.2024.223559.1081)

Abstract:

Background and objectives: There is an extensive body of research and evaluation on housing and neighbourhood planning and design, which shows both the importance and pathological concerns in this area. From this point of view, PhD theses in architecture can be considered as scientific and methodological research efforts to solve problems and deficiencies in housing and neighbourhoods, and hence the present study's focus on the matter, in the hope that it assists with the direction of future research.

Methods: The present study uses a mixed strategy (quantitative and qualitative) with an analytical-descriptive approach and examines the content of doctoral theses in architecture in four steps, with a focus on

Keywords:

PhD theses in architecture,
Application of theses,
Content analysis, Housing,
Neighbourhood

SOFFEH

Soffeh Journal, Shahid Beheshti University, Vol. 35, Issue 1, No. 108, 2025 ISSN: 1683-870X

*. Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

*. Corresponding Author Email Address: Mohparva@yahoo.com
<http://dx.doi.org/10.48308/soffeh.2024.223559.1081>

housing and neighbourhood. The first step examines the research background, while the second analyses the contents of the theses (21 full texts and 22 abstracts). The study period spans from 2000 to 2020, and these theses have been completed at both State and Islamic Azad (Free) universities in Iran. The third step includes an assessment of the authors, for which a questionnaire was designed in line with research objectives and questions. Subsequently, a data analysis was performed using SPSS software version 23, followed by an explanation of strategies and guidelines.

Results and conclusion: The findings indicate that most dissertations have adopted appropriate components and practical strategies relevant to their subjects and approaches, which can be utilised to properly address existing deficiencies and issues in housing and neighbourhoods. However, their findings have not yet been utilised or supported by urban decision-makers. The findings also suggest that most theses have not built on previous theses, which can be considered a weakness. The analysis and evaluation results indicate that most doctoral theses examined have significant findings and results that can have practical applications in line with university policies (as converter and mediator organisations). Furthermore, suggestions are made strategies and guidelines of “application of theses and their approach” and “educational and research process in universities” to better apply and use research findings by decision-makers, scholars, planners and designers.

بررسی محتوایی رساله‌های دکتری معماری با محوریت مسکن و محله

محمد پروا^۱

استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز، شیراز، ایران

دریافت: ۱۵ شهریور ۱۴۰۰

پذیرش: ۳۰ بهمن ۱۴۰۲

(صفحه ۴۱-۶۰)

هادی نیکونام نظامی^۲

مری دانشکده هنر و معماری، مؤسسه آموزش عالی آپادانا، شیراز، ایران

محمد پروا، هادی نیکونام نظامی. ۱۴۰۴. بررسی محتوایی رساله‌های دکتری معماری با محوریت مسکن و محله. فصلنامه علمی معماری و شهرسازی ص ۳۵ (۱): ۴۱-۶۰

کلیدواژگان: رساله‌های دکتری معماری، کاربرد رساله‌ها، تحلیل محتوا، مسکن، محله.

چکیده

اهداف و پیشینه: پژوهش‌ها و ارزیابی‌های گسترده‌ای در حوزه برنامه‌ریزی و طراحی مسکن و محله تا کنون صورت پذیرفته است، این موضوع نشان از اهمیت آشکار و نگاهی آسیب‌شناسانه در این حوزه دارد. با این دیدگاه، رساله دکتری معماری را می‌توان به‌مثابه پژوهش علمی و روش‌مندی قلمداد کرد که می‌تواند برای حل مسائل و کاستی‌های موجود در حیطه مسکن و محله به کار آید؛ به این منظور، بررسی محتوایی رساله‌های دکتری معماری با محوریت مسکن و محله مد نظر است؛ تأکید بر جنبه کاربردی رساله‌هاست و همچنین می‌تواند به مسیر پژوهش‌های آتی در این حوزه یاری رساند.

مواد و روش‌ها: در پژوهش حاضر از راهبردی ترکیبی (کمی و کیفی) با رویکردی تحلیلی - توصیفی بهره برده شده و در چهار گام رساله‌های دکتری معماری با محوریت مسکن و محله بررسی محتوایی شده‌اند؛ در گام نخست پیشینه پژوهش بررسی و در مرحله بعد رساله‌ها (۲۱ رساله تمام متن و ۲۲ رساله چکیده) تحلیل محتوایی گردیده‌اند. بازه زمانی رساله‌های تحلیل شده از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۹ و اتمام رساله‌ها در دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی ایران بوده است. گام سوم

پژوهش نیز شامل ارزیابی پدیدآورندگان رساله‌ها (۳۲ نفر) در راستای تکمیل مرحله دوم بوده که به این منظور پرسش‌نامه‌ای با توجه به اهداف و پرسش‌های پژوهش طراحی گردید و پس از آن برای تحلیل داده‌های حاصل شده، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ بهره گرفته شده، و در انتها راهبردها و استراتژی‌هایی تبیین گردیده است.

نتایج و جمع‌بندی: یافته‌ها حاکی از آن است که در اکثر رساله‌ها، مؤلفه‌ها و راهکارهای عملی متناسبی با توجه به موضوع و رویکرد اتخاذ شده است که می‌توان از آنها در جهت رفع نقصان‌ها و مسائل موجود در مسکن و محله بهره گرفت؛ لیکن تا کنون مورد بهره‌برداری و حمایت تصمیم‌گیرندگان شهری نبوده‌اند. بنابر یافته‌ها، اکثر رساله‌ها در ادامه و توسعه رساله‌های پیشین صورت نگرفته‌اند که این مسئله را می‌توان یک نقطه ضعف قلمداد کرد. بر پایه تحلیل و ارزیابی صورت گرفته در این پژوهش، می‌توان بیان داشت که غالب رساله‌های دکتری بررسی شده، دارای یافته‌ها و نتایج قابل توجهی هستند که می‌توان آنها را با سیاست‌هایی که از سوی دانشگاه (با عنوان مبدا و میانجی) اتخاذ می‌گردد، به لحاظ کاربردی در حوزه عمل به کار گرفت. همچنین راهبردها و استراتژی‌هایی در دو بُعد «فرایند آموزشی و پژوهشی در دانشگاه‌ها» و «کاربرد رساله‌ها و رویکرد آنها» به‌منظور کاربردی کردن بیشتر رساله‌ها و نیز به‌کارگیری آنها از سوی تصمیم‌گیرندگان، محققان، برنامه‌ریزان و طراحان در این پژوهش پیشنهاد شده است.

۱. نویسنده مسئول؛

Mohparva@yahoo.com

2. Hadinickoo@yahoo.com

۱۰۸ شماره ۱، پیاپی: ۱۰۸
* Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

ص ۳۵
* Corresponding Author Email Address: Mohparva@yahoo.com
<http://dx.doi.org/10.48308/soffeh.2024.223559.1081>

پرسش‌های پژوهش

۱. تا چه میزان رساله‌های مورد نظر می‌توانند بر حوزه‌های کاربردی مسکن و محله اثر بگذارند؟
۲. رساله‌های دکتری معماری از دیدگاه پدیدآورندگان تا چه حد مؤثر بوده است؟
۳. راهبردها برای ارتباط متناسب رساله‌های دکتری معماری با حوزه اجرایی چیستند؟

مقدمه

همواره پرداختن به مسائل و کاستی‌های مسکن و محله‌های سکونت‌ی جزء جدانشدنی پژوهش‌های کاربردی به‌شمار آمده و به‌دلیل گستردگی و ارتباط فزاینده کاربران، دغدغه حوزه معماری و شهرسازی در دانشگاه‌ها بوده است. این مطلب به‌خصوص در مقاطع و سطوح بالای تحصیلی (خصوصاً مقطع دکتری) می‌تواند به شکلی روشمند بررسی، تحلیل، و ارزیابی شود که منجر به یافتن و عرضه راهکارهایی به برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان شهری در جهت حل مسئله می‌گردد. رساله‌های دکتری را می‌توان، به‌دلیل بررسی ابعاد حداکثری موضوع، دارای پتانسیل و فرصتی محسوب کرد که به فراگیر کردن موارد اشاره‌شده یاری می‌رساند. این رساله‌ها همچنین نقش مؤثری در تولید «دانش»، توسعه، و پیشرفت رشته معماری دارند.^۳ این رساله‌ها را نیز می‌توان معیاری سودمند برای ارزیابی این رشته محسوب کرد.^۴ از سوی دیگر، رساله‌های مذکور نقش پرکننده شکاف‌های علمی و همچنین عرضه‌کننده راه حل‌های مناسب برای مسائل مبتنی بر واقعیت دارند؛ گویی با هر رساله دکتری یک رویکرد جدید و مبنایی برای پژوهش‌های آتی ایجاد می‌گردد.

هدف اصلی در پژوهش حاضر، بررسی محتوایی رساله‌های منتخب دکتری معماری ایران از سال ۱۳۷۹ تا ۱۳۹۹ با محوریت مسکن و محله بر اساس تأثیرگذاری عملیاتی و کاربردی رساله‌ها در حوزه یادشده است؛ بدین منظور ابتدا رساله‌های منتخب از نظر محتوایی بررسی و سپس از دیدگاه پدیدآورندگان نیز، با هدف دستیابی به رهیافتی مؤثر در زمینه کاربرد رساله‌ها، ارزیابی شده‌اند. پرداختن به هدف مورد نظر می‌تواند به توسعه هدفمند پژوهش‌های آتی و به‌طور خاص بُعد کاربردی مطالعات در حوزه مسکن و محله کمک کند؛ به بیانی دیگر، این‌گونه می‌توان به مبنایی اجرایی در جهت رفع مسائل موجود در مسکن و محله دست یافت.

به‌منظور دستیابی به هدف اصلی، سه پرسش کلان طرح می‌گردد: الف) تا چه میزان رساله‌های تحلیل‌شده می‌توانند بر حوزه‌های کاربردی مسکن و محله اثر بگذارند؟ ب) رساله‌های دکتری معماری از دیدگاه پدیدآورندگان تا چه حد مؤثر بوده است؟ پ) راهبردها برای ارتباط متناسب رساله‌های دکتری معماری با حوزه اجرایی چیستند؟

۳. نک:

T. Niedomysl, et al., "Doctoral Dissertations in Human Geography from Swedish Universities 1884–2015: Demographics, Formats and Productivity", *Journal of Geography in Higher Education*, vol. 42, no. 3 (2018): 337-355.

۴. نک:

A. Das and R. Handfield, "A Meta-Analysis of Doctoral Dissertations in Purchasing", *Journal of Operations Management*, vol. 15 (1997): 101-121.

۱. پیشینه پژوهش

چانگ و هشیه رساله‌های دکتری مدیریت از سال (۱۹۹۸-۱۹۹۴) در تایوان^۵ را بر اساس تجزیه و تحلیل کیفی بررسی کردند؛ این پژوهشگران در تلاش خود به این نتیجه رسیدند که غالب رساله‌ها علی بوده و همچنین در رساله‌هایی که استدلال تجربی به کار آمده، نویسندگانشان از روش نظرسنجی بهره برده‌اند و همچنین مطالعات تجربی این حوزه دربرگیرنده اطلاعات صنعت هستند.^۶ ژیفای و کاستیلو به بررسی رساله‌های دکتری روابط عمومی^۷ که در دانشگاه‌های اسپانیا^۸ در بازه زمانی (۱۹۶۵-۲۰۰۴) نگاشته شده است، پرداخته‌اند. آنها در بررسی‌های خود، با روش تحلیل محتوا، دریافته‌اند که بیشتر در رساله‌ها به جنبه عملی^۹ در قیاس به وجه نظری موضوع توجه شده است.^{۱۰} برنگانتزا و همکاران نیز به تحلیل کیفی رساله‌های دکتری مددکاری اجتماعی^{۱۱} در کانادا^{۱۲} پرداخته‌اند؛ نتایج حاصل از بررسی آنها حاکی است که اتخاذ رویکرد پژوهشی نظریه‌های بنیادی^{۱۳} می‌تواند در تحقیقات و فرایند آموزشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار باشد.^{۱۴}

شکفته و اکبری در بررسی رساله‌های دانشکده داروسازی تعدادی از دانشگاه‌های منتخب دریافته‌اند که مقالات برگرفته از پایان‌نامه می‌تواند در انتخاب موضوعاتی کاربردی از سوی دیگر دانشجویان مفید باشد.^{۱۵} همچنین مشیرزاده و مسعودی در یافته‌های پژوهش خود گزارش می‌کنند که در رساله‌های مورد بررسی دکتری با موضوع «روابط بین‌الملل در ایران»، ارتباط میان نظریه و پژوهش ضعیف ارزیابی شده است.^{۱۶} در مطالعه دیگری چنگیز و همکاران مسائل فرایند رساله‌های پزشکی عمومی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان را از منظر اساتید راهنما بررسی کرده و به این نتایج رسیده‌اند که از جمله مشکلات فرایند پایان‌نامه‌ها می‌توان به «عدم تأمین بودجه مناسب طرح» و «فقدان آگاهی از اولویت تحقیقاتی کشور»

اشاره داشت.^{۱۷} اصغری و نعمتی در پژوهش خود رساله‌های دکتری را به لحاظ کیفی از دو منظر اساتید و دانشجویان ارزیابی کرده‌اند. در نتایج به دست آمده اشاره به این مطلب شده است که کیفیت رساله‌های دکتری ارتباط متقابل با «رویه‌ها»، «قوانین»، و «عوامل محیطی» دارد، همچنین امر پژوهش را محققان عاملی مؤثر بر کیفیت رساله‌ها معرفی کرده‌اند.^{۱۸} فیروزآبادی و همکاران با بررسی پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه تهران با موضوع برنامه‌ریزی و توسعه روستا، اشاره دارند که کمتر در زمینه‌های یادشده به «روستاهای محروم» توجه شده است؛ همچنین موضوعات پرداخته شده در پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مورد بررسی کمتر نشانی از مؤلفه‌های «تاریخی» و «سیاسی» دارند.^{۱۹} نیک‌سیرت و بدری نیز از بررسی و تحلیلی که در رساله‌های جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی که در دانشگاه بهشتی، تربیت مدرس، و تهران در بازه سال‌های ۱۳۷۹ الی ۱۳۸۸ کردند، به این نتیجه دست یافتند که محور موضوعات غالباً اقتصادی بوده است و در پایین‌ترین مرتبه، مسائل حوزه زیست‌محیطی قرار دارد؛ همچنین بنابر یافته‌های آن پژوهش، موضوعات انتخابی رساله‌ها در دانشگاه‌ها تفاوت‌های قابل توجهی با یکدیگر دارند.^{۲۰} همچنین در حوزه برنامه‌ریزی، افتخاری و همکاران رساله‌های دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه‌های دولتی تهران را که در زمینه «توسعه شهری» نگاشته شده بود، از نظر روش پژوهش بررسی کرده‌اند؛ نتایج حاصل حاکی از آن است که در رساله‌ها بخش‌های «بیان مسئله»، «پرسش‌های پژوهش»، و همچنین «روش‌شناسی» نسبت به دیگر بخش‌های رساله مورد توجه و اهمیت بیشتری بوده‌اند.^{۲۱} آنچه از بررسی رساله‌های دکتری برمی‌آید را می‌توان در این پژوهش از دو منظر بیان کرد: نخست اینکه غالب پژوهش‌ها رساله‌های دکتری به لحاظ محتوایی و نگارش بررسی شده‌اند، و دوم آنکه

5. Taiwan

ع.نک:

P.L. Chang and P.N. Hsieh, "A Qualitative Review of Doctoral Dissertations on Management in Taiwan", *Higher Education*, vol. 33, no. 2 (1997): 115-136.

7. Public Relation

8. Spain

9. Practical

۱۰. نک:

J. Xifra and A. Castillo, "Forty Years of Doctoral Public Relations Research in Spain: A Quantitative Study of Dissertation Contribution to Theory Development", *Public Relations Review*, vol. 32, no. 3 (2006): 302-308.

11. Social Work

12. Canada

13. Grounded theory reaserch

۱۴. نک:

M. Braganza, et al., "An Empirical Appraisal of Canadian Doctoral Dissertations Using Grounded Theory: Implications for Social Work Research and Teaching", *Journal of Teaching in Social Work*, vol. 37, no. 5 (2017): 528-548.

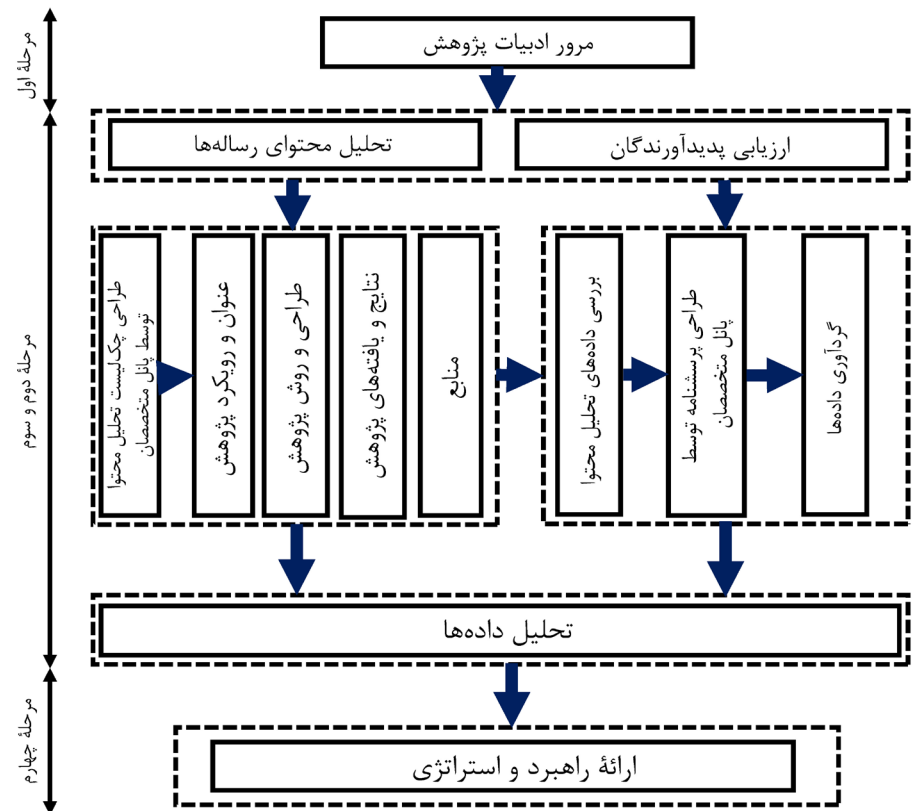
۱۵. نک: مریم شکفته و فرشته اکبری، «تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های گیاهان دارویی دانشکده‌های داروسازی در سال‌های ۱۳۷۷-۱۳۸۵ و تعیین میزان تبدیل پایان‌نامه‌ها به مقاله»، مجله گیاهان دارویی، دوره ۸، ش. ۲۹ (۲۰۰۹): ۱۴۰-۱۴۶.

ت ۱. نمودار مسیر پژوهش.

در هیچ پژوهشی به بررسی کیفی و کمی رساله‌های دکتری و تأثیر کاربردی آن، چه در مطالعات داخلی و چه خارجی، پرداخته نشده است.

۲. روش پژوهش

راهبرد پژوهش حاضر ترکیب و تلفیقی از راهبرد کمی و کیفی با رویکردی توصیفی - تحلیلی است، شیوه گردآوری داده‌ها با بهره‌گیری از منابع اطلاع‌رسانی و پرسش‌نامه است؛ پژوهش حاضر از چهار مرحله شکل گرفته است (ت ۱): در مرحله نخست (بخش قبل)، پیشینه پژوهش بررسی شده است؛ در مرحله دوم با مراجعه به پایگاه‌های جستجوی داده‌های علمی،

خصوصاً «گنجینه ثبت و جستجوی داده‌های علمی ایرانداک»، متن رساله‌های دکتری معماری جستجو گردیده و رساله‌های منتخب با محوریت مسکن و محله، به صورت محتوایی (کدگذاری محوری) تجزیه و تحلیل شده است؛ در مرحله سوم پدیدآورندگان رساله‌های دکتری معماری ارزیابی شده‌اند، که نتایج حاصل از تحلیل این ارزیابی، به صورت مکمل، به منظور عرضه راهبردها، در کنار تحلیل محتوای رساله‌ها قرار گرفته است؛ در نهایت بر اساس تحلیل یافته‌های هر دو بخش ارزیابی پدیدآورندگان و تحلیل محتوایی رساله‌ها، راهبردهایی در جهت ارتباط متناسب و به کارگیری کاربردی رساله‌های دکتری معماری پیشنهاد گردیده است. به منظور تحلیل محتوای رساله‌های دکتری (طراحی بازبینه^۳) و ارزیابی از پدیدآورندگان (طراحی سوالات)، از گروه متخصصان دعوت و استفاده شده است، این گروه متشکل از ۷ نفر در حوزه آکادمیک و حرفه‌ای رشته معماری بودند؛ ۲ نفر از مشارکت‌کنندگان در گروه دارای رتبه علمی استادیاری و ۵ نفر دیگر دانشجوی دکتری معماری هستند. شایان ذکر است که مبنای انتخاب متخصصان، بر اساس تجربه حرفه‌ای و حوزه مطالعاتی آنها در زمینه مسکن و محله‌های سکونت بوده است (ت ۱).

برای گردآوری داده‌های رساله‌های دکتری، به پایگاه ایرانداک در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۰ مراجعه شد، که پس از جستجو، تعداد ۱۸۱ رساله دکتری معماری ثبت شده از سال ۱۳۷۹ الی ۱۳۹۹ دریافت گردید. آن رساله‌ها طبقه‌بندی موضوعی شدند (ت ۲) که ۲۴٪ از آنها مرتبط با حوزه مسکن و محله و ۲۰٪ آنها با موضوع مطالعات تاریخی معماری بیشترین میزان و رساله‌های حوزه منظر و مدیریت پروژه و ساخت ۴٪ از کل و کمترین تعداد را شامل می‌شدند. لازم به ذکر است از میان منابع جستجو شده با رویکرد مسکن و محله، تعداد محدودی یعنی ۲۱ رساله به صورت تمام‌متن در دسترس بودند

پدیدآورندگان در کل، مسائل موجود در حوزه مسکن و محله از حیث آسیب‌شناسی دارای اهمیت است و دیگر اینکه عناوین انتخاب‌شده برای رساله‌ها می‌توانند پتانسیلی در راستای رفع معضلات و همچنین ارتقای کیفیت محله و مسکن داشته باشند.

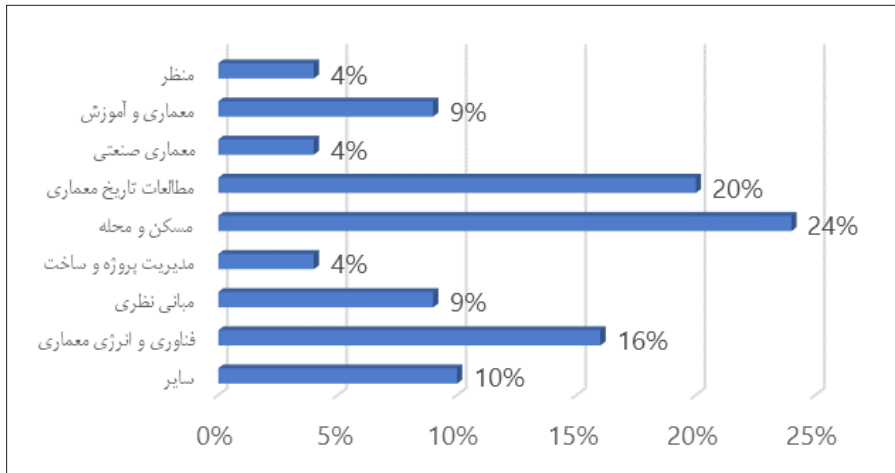
و غالباً چکیده رساله‌ها در دسترس قرار داشتند؛ برای تحلیل با گستره بیشتر، برخی از تارنماهای دانشگاهی نیز بازدید شدند و در مجموع برای تحلیل با چکیده‌هایی که در سامانه ایرانداک نمایش داده شده بود (۲۲ رساله به صورت چکیده) تحلیل گردیدند. (ت ۲)

۳. یافته‌های پژوهش ۱.۳. تحلیل محتوا

همان‌گونه که در بخش قبل اشاره شد، تعداد ۲۱ رساله به صورت تمام متن و ۲۲ رساله به صورت چکیده^{۳۳} در دسترس بودند، از این میان ۲۸٪ از رساله‌ها به دانشگاه آزاد اسلامی و ۷۲٪ از آنها به دانشگاه‌های دولتی تعلق داشتند؛ به منظور تحلیل محتوای همه رساله‌های در دسترس، گروه متخصصان شاخص‌هایی برای بررسی و به منظور ساختارمند کردن تحلیل محتوا، مطابق با مطالب نگارش شده در رساله‌ها (همانند عنوان، رویکرد، راهبرد پژوهش، و ...) در دو بازبینه مجزا تبیین کردند و محتوای رساله‌ها بر مبنای آنها ارزیابی شد. بازبینه نخست به منظور بررسی رساله‌های تمام‌متن طراحی گردیده بود و دیگری برای رساله‌هایی که چکیده آنها در دسترس بودند. پس از بررسی تحلیل محتوایی هر دو گروه از رساله‌ها، نتایج به دست آمده برای تحلیل یافته‌های این پژوهش با یکدیگر ادغام گردیدند.

۱.۱.۳. عنوان

عنوان اولین موضوعی بود که در رساله‌ها تحلیل شد؛ در این بررسی میزان کاربردی بودن رساله‌ها، با توجه به عنوان نگاشته شده، مد نظر قرار گرفت که ۹۳٪ از عناوین رساله‌ها کاربردی و تنها ۷٪ غیر کاربردی ارزیابی شدند؛ این مطلب در ابتدای بررسی رساله‌ها حاکی از آن بود که برای

۲.۱.۳. رویکرد

رویکردهای رساله‌های معماری از حیث شناسایی بیشترین و کمترین رویکرد مورد استفاده در رساله‌ها، با دقت و باریک‌بینی، بررسی شد؛ چراکه برای ایجاد رشد و تنوع متناسب موضوعات و محتوای رساله‌ها که در آینده با محور مسکن و محله طرح خواهد شد، پرداختن به رویکردهای مورد توجه کمتر می‌تواند کاربرد رساله‌ها را در زمینه اجرایی بیشتر کند و بیانگر نوآوری جدیدی به لحاظ محتوایی باشد. تحلیل رویکرد رساله‌ها بر اساس پنج محور مد نظر قرار گرفت: الف) رویکرد اقتصادی، ب) رویکرد فرهنگی - اجتماعی، پ) رویکرد محیطی - اقلیمی، ت) رویکرد مدیریتی و نهادی، ث) رویکرد فناوری و تکنولوژی.

۱۶. نک: حمیرا مشیرزاده و حیدرعلی مسعودی، «نظریه و پژوهش در روابط بین‌الملل در ایران؛ مطالعه موردی: رساله‌های دکتری»، پژوهش‌نامه علوم سیاسی، دوره ۵، ش. ۲ (خرداد ۱۳۸۹): ۱۶۳-۱۸۸.

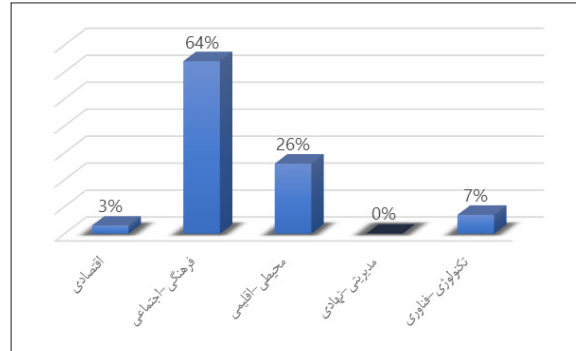
ت ۲. نمودار میزان فراوانی رساله‌های دکتری معماری، ثبت‌شده در سامانه ایرانداک (بر اساس طبقه‌بندی موضوعی).

۱۷. نک: طاهره چنگیز و همکاران، «دیدگاه اساتید راهنما در مورد مشکلات روند اجرای پایان‌نامه تحصیلی پزشکی عمومی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان»، *مجله ایرانی آموزش پزشکی*، دوره ۳، ش. ۱ (بهار ۱۳۸۲): ۲۳-۳۳.

۱۸. نک: فیروزه اصغری و محمدعلی نعمتی، «چالش کیفیت رساله دکتری در ایران بر اساس مفهوم زنجیره ارزش»، *مجله پژوهش‌های فرهنگی ایران*، دوره ۹، ش. ۲ (شهریور ۱۳۹۵): ۱۵۹-۱۹۱.

۱۹. نک: سیداحمد فیروزآبادی و همکاران، «بررسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های مرتبط با موضوعات روستایی در دانشگاه تهران (۱۳۷۹-۱۳۹۰)»، *مجله توسعه روستایی*، دوره ۵، ش. ۱ (بهار ۱۳۹۲): ۶۷-۸۸.

۲۰. نک: مسعود نیک‌سیرت و سیدعلی بدری، «بررسی روند موضوعی پایان‌نامه / رساله‌های رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی (سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۸)؛ مورد مطالعه: پایان‌نامه / رساله‌های دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی و تربیت مدرس»، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، دوره ۴۵، ش. ۳ (پاییز ۱۳۹۲): ۵۵-۷۶.

با اینکه نگارش رساله‌ها اغلب از چند رویکرد بهره داشت، لیکن رویکردی ارزیابی شد که در میان آنها غالب بود (ت ۳)؛ از میان رساله‌های ارزیابی‌شده، ۶۴٪ از آنها دارای رویکردی فرهنگی - اجتماعی هستند و بیشتر در این رویکرد به موضوعاتی چون، سبک زندگی، هویت، رضایت‌مندی، و تعاملات اجتماعی ساکنان در ارتباط با محیط کالبدی پرداخته شده است؛ همچنین در رتبه بعدی رویکرد محیطی - اقلیمی با جمعیت ۲۶٪ از کل قرار دارند، که بیشتر در این رویکرد به بررسی و همچنین مقایسه شرایط اقلیمی خانه‌ها و محله‌های سنتی و معاصر و میزان مصرف انرژی توجه گردیده است. در تحلیل‌های صورت‌گرفته، رویکرد اقتصادی (۳٪) و رویکرد مدیریتی و نهادی دارای کمترین میزان هستند که شاید نشئت‌گرفته از این مسئله باشد که نگارندگان آنها آشنایی کمتری با این دو رویکرد در جهت بیان مسائل، ارتباط‌دهی، و عرضه راهکار با محوریت مسکن و محله دارند. (ت ۳)

۳.۱.۳. استاد راهنما و مشاور

در تحلیل محتوای رساله‌ها، منطبق بودن تخصص استاد راهنما و مشاور با موضوع و رویکرد رساله‌ای که آن را هدایت می‌کنند نیز بررسی گردید. در صورت همخوان بودن می‌توان انتظار داشت که نتایج بهتری حاصل گردد (به دلیل شناخت و

ت ۳. تحلیل رویکردهای پرداخته‌شده در رساله‌های دکتری با محوریت مسکن و محله، تدوین: نگارندگان.

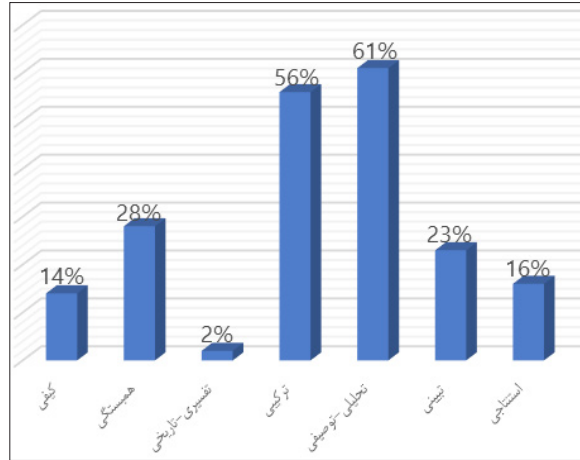
آگاهی بیشتر با ابعاد نهان و آشکار مسئله)؛ شایان ذکر است که برای تحلیل متناسب این انطباق (تخصص استاد راهنما و مشاور با موضوع)، حوزه مورد مطالعه و علاقه‌مندی آن اساتید، کتب و مقالات آنها و حوزه تدریسشان در دانشگاه بررسی شد. یافته‌های حاصل حاکی از این است که در اکثر رساله‌ها موضوعات با تخصص استاد راهنما و مشاور منطبق نیست. از مسائلی که منجر به بروز این وضع می‌گردد، می‌توان به سیاست‌گذاری دانشگاه برای هدایت رساله‌های دکتری اشاره کرد؛ که انتخاب و تأیید اساتید راهنما و مشاور بیشتر منوط به مسئله هیئت علمی بودن آنها در دانشگاه است تا در نظر داشتن تخصص و تطبیق با موضوعات مورد نظر.

۴.۱.۳. طرح پژوهش^{۲۴}

طرح پژوهش، که در واقع مسیر تحقیق را از ابتدا تا دستیابی به نتایج مشخص می‌کند، از مهم‌ترین مراحل است که نگارش صحیح آن می‌تواند در سراسر فرایند پژوهش مطرح و اثرگذار باشد. آنچه از تحلیل محتوای رساله‌ها ارزیابی گردید، این است که غالب رساله‌ها بیان مسئله‌ای شفاف و متناسب با موضوع داشتند، همچنین اهداف پژوهش رساله‌ها نیز در بررسی منطبق بر بیان مسئله، سؤالات منطبق بر اهداف، و فرضیات نیز متناسب با مسئله پژوهش تبیین شده بودند. این موضوع نشان می‌دهد که اکثر رساله‌های تحلیل‌شده فرایندی منطقی و چارچوب‌دار را طی کرده‌اند.

۵.۱.۳. راهبرد^{۲۵} و تدابیر^{۲۶} پژوهش

راهبرد پژوهش و رویکردهای به کاررفته در روش آن را می‌توان از عوامل تعیین‌کننده و مؤثر در فرایند رساله‌ها و نیز دستیابی به نتایج دقیق و منطبق با واقعیت دانست. این راهبرد ساختار یک نوشتار علمی است و همچنین در تدابیر تحقیق باید ففونی

در پژوهش دارای رویکردی تحلیلی - توصیفی (۶۱٪) هستند. همچنین در رساله‌های نگاشته‌شده کمتر از رویکرد تبیینی (۲۳٪) که «یک ساختار منسجم و منطقی از داده‌ها ایجاد می‌کند»^{۲۹} بهره‌گیری شده است (ت ۴).

۶.۱.۳. تحلیل یافته‌ها

در بررسی و تحلیل یافته‌های یک رساله، ابتدا باید سنجید که آیا آسیب‌شناسی متناسب با مسئله صورت گرفته است؟ و آیا سنجش موضوع طرح‌شده دارای مؤلفه و شاخص معین است؟ در صورتی که دو سؤال اشاره‌شده را پدیدآورندگان به‌دقت در نظر داشته باشند، می‌توان انتظار داشت که یافته‌ها و نتایج دارای وجه اطمینان هستند و از پی آن می‌توان به‌دقت سیاست‌ها و استراتژی‌هایی را مبتنی بر واقعیت برای رفع نقصان و یا ارتقای کیفیت در مسکن و محله پیشنهاد کرد. در تحلیل صورت‌گرفته، ۹۵٪ از رساله‌ها دارای مؤلفه و معیار مشخص و متناسب با چارچوب مفهومی بودند، که به‌منظور سنجش و ارزیابی مسئله طرح‌شده در رساله‌ها به کار رفته بودند، همچنین ۸۶٪ از یافته‌های رساله‌ها از آسیب‌شناسی و تحلیل متناسب شکل پذیرفته‌اند که در این خصوص یادآوری این مطلب حایز اهمیت

را در نظر داشت که نحوه تحلیل و گردآوری داده‌ها را در بر می‌گیرند. باید میان راهبرد و تدابیر «همبستگی» برقرار باشد.^{۲۷} برای تحلیل محتوای رساله‌های دکتری، چهار راهبرد روش تحقیق بررسی شده است: الف) تفسیری - تاریخی، ب) کیفی، پ) همبستگی، و ت) ترکیبی (تلفیق دو یا چند روش)، بر مبنای آنچه گروت و وانگ در خصوص راهبردهای فوق می‌گویند، هدف از راهبرد روش تحقیق تفسیری - تاریخی کاوش در داده‌ها و دستیابی به اطلاعات با بررسی اسناد و مدارک گذشته است. در راهبرد کیفی تفسیر و استنتاج داده‌های گردآوری شده از «شرایط و زندگی واقعی» مورد نظر است که محقق، در این میان، نقش محوری دارد. راهبرد روش تحقیق همبستگی نیز شامل سنجش متغیرهای شاخص است و در جهت مشخص کردن ارتباط میان متغیرها از روش‌های آماری در آن استفاده می‌شود؛ از ارتباط میان متغیرها می‌توان به الگوهایی دست یافت که می‌توانند روابطی را به‌دست دهند. راهبرد ترکیبی تلفیقی از دو یا چند روش تحقیق است و در واقع هدف از ترکیب روش‌ها به «حداکثر رساندن قوت‌ها و کاهش ضعف‌ها» در راهبردهای تحقیق است.

در تحلیل محتوا، در ۵۶٪ از پژوهش‌ها، یعنی بیشترین آنها، از راهبرد روش تحقیق ترکیبی به معنای ترکیبی از راهبرد کمی و کیفی استفاده شده بود. در ارزیابی راهبرد رساله‌ها، راهبرد روش تحقیق کیفی کمتر از سایر رویکردها (۱۴٪) مورد توجه بوده است، این راهبرد دارای پتانسیلی جهت دستیابی به داده‌های بنیادین، منطبق با شرایط محیط و زندگی واقعی است؛^{۲۸} در رساله‌های دکتری نگاشته‌شده، از مجموعه متنوع و کاربردی رویکردهای کیفی (مانند مردم‌نگاری و نظریه‌های زمینه‌ای) کمتر بهره‌گیری شده است. در گردآوری داده‌های رساله‌های بررسی‌شده، بیشتر از ترکیب تدابیری مانند پرسش‌نامه، برداشت از بناها، و نیز مشاهده بهره گرفته شده است. غالب تحلیل‌ها

۲۱. نک: عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری و همکاران، «تقدی بر روش‌شناسی تحقیقات جغرافیایی توسعه شهری در ایران؛ مورد مطالعه: رساله‌های دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه‌های دولتی تهران»، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۱، ش. ۲ (تابستان ۱۳۹۶): ۱-۲۳.

22. Check List

۲۳. دو رساله (رساله‌های مهرداد شهبازی و فاطمه‌السادات مجیدی) به‌علت در دسترس نبودن چکیده، بر اساس مقاله برگرفته از رساله ارزیابی شدند که در منابع به مقاله‌ها استناد گردیده است.

24. Research Design

25. strategy

26. tactics

۲۷. نک: لیندا گروت و دیوید وانگ، روش‌های تحقیق در معماری، ترجمه علیرضا عینی‌فر (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۹۲).

۲۸. نک: همان.

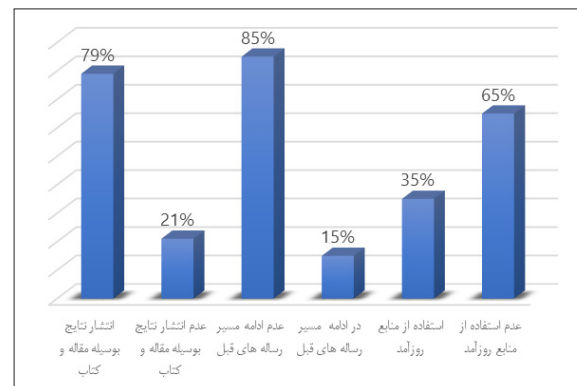
۲۹. همان.

ت ۴. نمودار تحلیلی راهبرد و رویکردهای اتخاذشده در پژوهش.

خواهد بود که نمونه‌های مورد مطالعه در غالب رساله‌های دکتری تنها به‌مثابه نمونه‌ای برای سنجش موضوع در نظر گرفته شده‌اند؛ به بیانی دیگر، محور اصلی سنجش رویکرد و موضوع طرح‌شده از سوی پدیدآورندگان است و نه سنجش خود نمونه مورد مطالعه. به‌همین دلیل می‌توان بیان کرد که موضوعات ابتدا از یک مبنای آسیب‌شناسانه قابل‌تشخیص شکل گرفته‌اند و پس از شکل گرفتن چارچوب مفهومی، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها، و آسیب‌شناسی (با توجه به رویکرد)، در نمونه مورد مطالعه به شکل عمیق‌تری مطالعه شده‌اند. از دیگر موضوعات مورد نظر در بررسی‌ها این است که اکثر رساله‌ها (۸۶٪) در یافته‌ها و نتایجشان دارای ویژگی خاص هستند که خوب است برنامه‌ریزان و طراحان حوزه مسکن و محله به این یافته‌ها توجه داشته باشند.

۷.۱.۳. نتایج

در تحلیل نتایج رساله‌ها باید اشاره داشت (ت ۵) که ۹۳٪ از رساله‌ها دارای وجه کاربردی هستند و قابلیت بهره‌برداری از سوی جامعه هدف را دارند؛ در تحلیل وجه کاربردی بودن نتایج، راهکارهای کاربردی که در رساله‌ها به‌منظور بهبود و ارتقای مجموعه‌های مسکونی و نیز محله‌ها عرضه شده بودند، مد نظر

30. SID
31. Google Scholar

ت ۵. نمودار تحلیل نتایج و منابع در رساله‌ها.

بوده‌اند. لازم به ذکر است که میزان قرارگیری رساله‌ها در ادامه رساله‌های نگاشته‌شده پیشین بررسی شد؛ مسئله قابل‌اشاره این است که تنها ۱۵٪ از رساله‌ها در ادامه مسیر رساله‌های قبلی هستند؛ این مطلب به شکلی غیرمستقیم بیانگر چند موضوع به‌موازات یکدیگر است. اول اینکه شاید پدیدآورندگان حل مسئله موجود در مسکن و محله را به‌صورت فرایندمحور و در امتداد یکدیگر در نظر ندارند؛ همچنین میزان هم‌افزایی کمتری در میان پدیدآورندگان و جامعه متخصص وجود دارد. اما به بروز مسئله دیگری نیز در این زمینه باید توجه شود: دسترسی به متن و اطلاعات رساله‌ها به شکلی جامع در دسترس پدیدآورندگان قرار ندارد. شایان دقت است که در قسمت بحث و یافته‌ها و نیز در بخش نتایج تنها ۲۹٪ از نتایج و یافته‌ها با مطالعات داخلی و خارجی مقایسه گردیده بودند؛ لازم است گفته شود که در بخش مرور ادبیات تحقیق، مبنای مناسبی برای قیاس بیان می‌گردد که با قیاس یافته‌ها (در بخش نتایج) می‌توان بر ابعاد نوآورانه رساله و نکات تازه در یافته‌های رساله تأکید داشت. به بیانی دیگر پرداختن به این مسئله، پاسخ به این سؤال خواهد بود که رساله نگاشته‌شده در بدنه علمی چه جایگاهی دارد؟ در ادامه تحلیل‌ها، انتشار دستاوردهای حاصل از رساله‌ها (به‌واسطه کتاب و مقاله) نیز بررسی شد، که ۷۹٪ از پدیدآورندگان، با توجه به جستجوهای انجام‌شده در پایگاه‌های داده داخلی (پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^{۳۰} و پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی) و همچنین موتور جستجوی خارجی گوگل اسکالر^{۳۱}، یافته‌های خود را با کتاب و مقاله منتشر کرده‌اند و در خصوص باقی رساله‌ها نتیجه‌ای یافت نگردید.

۸.۱.۳. منابع

در بازبینی منابع به‌کارآمده در رساله‌ها، تنها در ۳۵٪ از رساله‌ها از منابع روزآمد داخلی و خارجی استفاده شده بود (فاصله

رابطه و همچنین عدم به‌کارگیری رساله‌های دکتری تا کنون از سوی تصمیم‌گیرندگان حوزه برنامه‌ریزی و طراحی مسکن و محله‌های مسکونی باشد.

۲.۳. ارزیابی پدیدآورندگان

به‌منظور دستیابی به راهبرد و استراتژی متناسب و همچنین اعتباربخشی و تکمیل یافته‌های به‌دست‌آمده از بخش تحلیل محتوا، سؤالاتی از پدیدآورندگان (رساله‌های دکتری با محور مسکن و محله) طرح شد (جدول ۱).

پنج‌ساله نسبت به زمان نگاشته شدن رساله‌ها جهت سنجش روزآمد بودن منابع در نظر گرفته شد، و در اکثر رساله‌های نگاشته‌شده از منابع قدیمی عمدتاً استفاده شده بود. آن دسته از رساله‌هایی که منابع روزآمد را بیشتر به‌کار گرفته‌اند، به‌طبع دارای موضوعات و رویکردهایی به‌نسبت جدید (خصوصاً در رساله‌هایی با رویکرد محیطی - اقلیمی) هستند.

در انتهای این بخش باید اشاره داشت که رساله‌های بازبینی‌شده، تحت حمایت مالی و معنوی هیچ نهاد و یا سازمان دولتی یا غیردولتی نبوده‌اند؛ این مطلب می‌تواند بازگوکننده نبود

ابعاد	سؤالات
	- آیا موضوع و محتوای رساله دکتری که آن را هدایت کرده یا نگاشته‌اید، در جهت نیاز جامعه بوده است؟ - آیا رساله دکتری که آن را هدایت کرده یا نگاشته‌اید تحت حمایت مادی و معنوی نهاد و یا سازمان‌های دولتی یا غیردولتی بوده است؟ - آیا رساله دکتری که آن را هدایت کرده و یا نگاشته‌اید، در حال حاضر مورد بهره‌برداری سازمان و یا نهاد دولتی یا غیردولتی واقع شده است؟
	۱. تا چه میزان حمایت مالی و معنوی نهادها و ارگان‌های دولتی از رساله دکتری می‌تواند منجر به عرضه نتایج مطلوب‌تر و بسط کاربردی آن گردد؟ ۲. تا چه میزان حوزه مسکن و محله در کشورمان دارای ضعف‌های ساختاری و آسیب‌های جدی است؟ ۳. تا چه حدی سیاست‌گذاری نهادها و ارگان‌ها می‌تواند مسیر بهره‌برداری از رساله‌های دکتری را هموارتر کند؟ ۴. از دیدگاه شما، تا چه حد رساله‌های دکتری در زمینه مسکن و محله (تا کنون) توانسته‌اند بر حوزه اجرایی تأثیرگذار باشند؟ ۵. تا چه حد در رساله‌های دکتری با مسئله مسکن و محله باید رویکردهای اقتصادی بررسی شود؟ ۶. از دیدگاه شما تا چه میزان باید در رساله‌های دکتری با موضوعیت مسکن و محله، رویکردهای اقلیمی اتخاذ گردد؟ ۷. از منظر شما تا چه میزان در رساله‌های دکتری باید رویکرد اجتماعی - فرهنگی مد نظر باشد؟ ۸. تا چه حد در رساله‌های دکتری که در حوزه مسکن و محله صورت می‌پذیرد، باید رویکرد تکنولوژی و فناوری روزآمد در اولویت باشند؟ ۹. از منظر شما تا چه میزانی در رساله‌های دکتری در خصوص مسکن و محله باید مسائل مدیریتی و نهادی در اولویت باشند؟
	۱۰. تا چه حد شیوه‌های آموزش و همچنین برنامه‌های درسی را در عرضه نتایج کاربردی رساله‌های دکتری، به‌مثابه یک پیش‌زمینه، مؤثر می‌دانید؟ ۱۱. از دیدگاه شما تا چه حد تغییر نگرش در فرایند آموزشی می‌تواند به کاربردی بودن رساله‌های دکتری در جامعه منجر گردد؟ ۱۲. از نظر شما تا چه میزان رساله‌های دکتری با محوریت مسکن و محله می‌تواند در حل مسائل و مشکلات موجود در این حوزه کارساز باشند؟ ۱۳. از دیدگاه شما، تا چه حد فرایند انجام رساله‌های دکتری (اعم از انتخاب موضوع، راهنمایی استاد، و ...) در دانشگاه‌ها می‌تواند در کسب نتایج و خروجی بهتر به‌ویژه در کاربردی بودن رساله‌ها مؤثر باشد؟ ۱۴. تا چه حد از نظر شما موضوعات طرح‌شده در رساله‌های دکتری (با محوریت مسکن و محله) منطبق با نیاز جامعه است؟ ۱۵. از دیدگاه شما تا چه میزان عناوین رساله‌های دکتری و مباحث نگاشته‌شده در آنها در زمینه مسکن و محله، دارای وجه انطباقی با مسائل روزآمد جهانی است؟
	۱۶. تا چه حد تألیفات علمی و پژوهشی مانند کتاب و مقالات حاصل از رساله دکتری می‌تواند بر مسائل حوزه مسکن و محله تأثیرگذار باشد؟ ۱۷. تا چه میزان از دیدگاه شما در رساله‌های دکتری، در حوزه مسکن و محله، باید مبانی نظری و تاریخی مورد مذاکره قرار گیرد؟ ۱۸. تا چه حد رساله‌های دکتری، در حوزه مسکن و محله، باید دارای دیدگاهی کاربردی، عملگرایی، و آسیب‌شناسی باشند؟ ۱۹. از دیدگاه شما تا چه حد بنیان‌های فکری و رویکردهای دانشگاه می‌توانند رساله‌های دکتری را در جهت نیازهای جامعه قرار دهند؟ ۲۰. تا چه میزان سیاست‌گذاری‌های دانشگاه می‌تواند میان رساله‌های دکتری و مورد بهره‌برداری قرار گرفتن آن‌ها توسط جامعه هدف، پیوند برقرار نماید؟

جدول ۱. پرسش‌نامه داده‌شده به پدیدآورندگان رساله‌های دکتری معماری.

بود و سؤالات بعد دوم نیز نگرش و فرایند آموزشی و پژوهشی در دانشگاه از دیدگاه پدیدآورندگان مورد سنجش بود؛ در واقع بر اساس ابعاد ذکر شده، دیدگاه و رویکرد پدیدآورندگان برای کاربردی تر شدن رساله‌ها بررسی شدند. شایان ذکر است که تعداد ۲۰ سؤال (از نوع بسته) با توجه به مؤلفه‌های اشاره‌گردیده بر طبق طیف لیکرت^{۳۲} (از خیلی کم تا خیلی زیاد) برای پاسخ‌گویی تنظیم و به پدیدآورندگان رساله‌ها ارسال گردید.

تعداد پدیدآورندگان پاسخ‌دهنده به پرسش‌نامه ۳۲ نفر بود که از این میان ۱۰ نفر از پاسخ‌دهندگان از اساتید راهنما و ۲۲ نفر نگارنده رساله‌ها هستند؛ همچنین ۵۶٪ پاسخ‌دهندگان مرد و ۴۴٪ زن هستند. داده‌های جمع‌آوری شده (پس از بازه یک‌ماهه که سؤالات در اختیار پرسش‌شوندگان بود) به‌منظور تحلیل، وارد نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۳ گردید؛ ابتدا به‌منظور سنجش پایایی^{۳۳} داده‌ها، از روش آلفای کرونباخ^{۳۴} در نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شد. میزان آلفای کرونباخ ۰/۷۵۲ به‌دست آمد که اگر میزان آن بیشتر از ۰/۷۰ باشد، پایایی داده‌ها قابل قبول خواهد بود^{۳۵}؛ پس پایایی داده‌ها مورد قبول است.

قبل از تحلیل توصیفی داده‌های پژوهش، برای آنکه از

این مرحله از تحقیق پس از اتمام تحلیل محتوا صورت پذیرفت؛ یافته‌های حاصل شده از بخش تحلیل محتوا در گروه متخصصان به اشتراک گذاشته شد و با توجه به پرسش‌ها و اهداف پژوهش حاضر، به‌منظور ارزیابی نویسندگان رساله‌های دکتری پس از کسب اجماع نظرات و تأیید گروه خبرگان، سؤال‌هایی تبیین و سنجش مورد نظر انجام شد. لازم به ذکر است که مرحله ارزیابی پدیدآورندگان با توجه به دو دلیل در این مقاله طرح شد: الف) داده‌های حاصل از ارزیابی نگارندگان بتواند به‌صورت تکمیل‌کننده با مرحله تحلیل محتوا، پاسخ‌گوی سؤال‌ها و اهداف پژوهش حاضر باشد؛ بدان جهت که برخی از اطلاعات مورد نیاز برای تکمیل و گسترش یافته‌ها یا در رساله‌های نگاشته‌شده نبود و یا به‌صورت ناقص بود، ب) با ارزیابی دیدگاه مؤلفین در جایگاه خبرگان حوزه مسکن و محله بتوان به بیان تأثیر رساله‌ها، اولویت رویکردها، و نیز تا حدی به آسیب‌شناسی در خصوص نگرش و فرایند آموزشی و پژوهشی که بر نگارش کاربردی رساله‌های دکتری مؤثر هستند، پرداخت. سؤال‌ها با توجه به نکات بیان‌شده در دو بعد طرح شدند، در بعد نخست بررسی کاربرد رساله‌ها و رویکرد آنها مورد نظر

32. Likert
33. Reliability
34. Cronbach's Alpha

۳۵. نک: خلیل کلانتری، پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی با استفاده از نرم‌افزار SPSS (تهران: انتشارات شریف، ۱۳۸۴).

36. Levene
37. Significant

۳۸. نک: همان.

۹۵٪ فاصله اطمینان از تفاوت		تفاوت خطای معیار	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	df	t	Sig.	F	نکته
بالا	پایین								
۱/۴۲۱۴۰	-۴/۶۵۷۷۷	۱/۴۸۸۳۳	-۱/۶۱۸۱۸	۰/۲۸۶	۳۰	-۱/۰۸۷	۰/۴۵۱	۰/۵۸۳	واریانس‌های برابر فرض شده
۱/۴۲۹۲۳	-۴/۶۶۵۶۰	۱/۴۵۳۴۸	-۱/۶۱۸۱۸	۰/۲۸۰	۱۸/۵۲۸	-۱/۱۱۳			واریانس‌های برابر فرض نشده

۹۵٪ فاصله اطمینان از تفاوت		تفاوت خطای معیار	تفاوت میانگین	Sig. (2-tailed)	df	t	Sig.	F	نکته
بالا	پایین								
۱/۲۲۹۴۸	-۵/۶۲۹۴۸	۱/۶۷۹۲۵	-۲/۲۰۰۰۰	۰/۲۰۰	۳۰	-۱/۳۱۰	۰/۰۰۰۶	۸/۶۳۱	واریانس‌های برابر فرض شده
۰/۵۵۰۹۴	-۴/۹۵۰۹۴	۱/۳۴۵۳۶	-۲/۲۰۰۰۰	۰/۱۱۳	۲۹/۱۵۲	-۱/۶۳۵			واریانس‌های برابر فرض نشده

جدول ۲ (بالا). آزمون T مستقل، بعد اول، تدوین: نگارندگان.

جدول ۳ (پایین). آزمون T مستقل، بعد دوم، تدوین: نگارندگان.

بوده در «جدول ۴» با ذکر درصد اشاره شده است. در بُعد نخست (کاربرد رساله‌ها و رویکرد آن)، اکثر پدیدآورندگان (۶۰٪) اشاره داشته‌اند که حوزه مسکن و محله در کشورمان دارای ضعف ساختاری و آسیب جدی است. از منظر ۴۰٪ از پدیدآورندگان، رساله‌های دکتری تا کنون کمتر بر حوزه اجرایی مؤثر بوده‌اند. اساتید راهنما و نویسندگان رساله‌ها بیشتر (۵۳٪) معتقد بر این موضوع هستند که رساله‌های دکتری باید رویکرد فرهنگی - اجتماعی داشته باشند، همچنین برخی (۴۷٪) در این زمینه رویکرد محیطی - اقلیمی را طرح می‌کنند؛ در تحلیل محتوای رساله‌ها نیز همان‌گونه که در بخش قبل گفته شد، می‌توان غالب بودن هردو رویکرد را در رساله‌های

۳۹. نک: همان.

جدول ۴. آمار توصیفی موارد ارزیابی شده.

درجه ۱ (خیلی کم) - درصد	درجه ۲ (کم) - درصد	درجه ۳ (متوسط) - درصد	درجه ۴ (زیاد) - درصد	درجه ۵ (خیلی زیاد) - درصد
۷	۰	۷	۲۶	۶۰
۰	۷	۰	۳۳	۶۰
۶	۰	۰	۴۷	۴۷
۴۰	۳۳	۲۷	۰	۰
۶	۷	۲۰	۴۰	۲۷
۰	۰	۷	۴۰	۵۳
۰	۱۳	۱۳	۲۷	۴۷
۰	۰	۲۷	۴۰	۳۳
۰	۷	۳۳	۲۷	۳۳
۷	۲۷	۱۳	۳۳	۲۰
۰	۰	۰	۵۳	۲۷
۰	۰	۱۳	۶۰	۲۷
۰	۰	۳۴	۳۳	۳۳
۶	۲۷	۴۷	۲۰	۰
۰	۱۳	۵۳	۲۷	۷
۰	۶	۴۰	۴۷	۷
۰	۱۴	۲۰	۵۳	۱۳
۰	۰	۲۷	۳۳	۴۰
۰	۰	۲۰	۴۰	۴۰
۰	۰	۱۳	۴۷	۴۰

منظر آماری، معناداری تفاوت میان دو گروه نگارندگان و اساتید راهنما ارزیابی گردد، از آزمون «T مستقل» استفاده شده است. در این آزمون ابتدا تست لَوْن^{۳۶} نشان می‌دهد (جدول ۲) که عدد معنادار^{۳۷} ۰/۴۵۱ است که این عدد وقتی بیشتر از ۰/۰۵ باشد، یعنی واریانس دو گروه برابر است^{۳۸} و باید پس از آن به سراغ سطر اول نتایج معناداری (2-tailed) رفت؛ با توجه به اینکه میزان معناداری آزمون برابر ۰/۲۸۶ است و بزرگ‌تر از میزان ۰/۰۵ است، باید پذیرفت که اختلاف معناداری میان نظرات نگارندگان و اساتید راهنما در داده‌هایی که در بُعد اول عرضه شده وجود ندارد. همچنین لازم به ذکر است داده‌های مرتبط با بُعد دوم نیز مطابق با معیار شرح داده‌شده، عدد معناداری برابر با ۰/۰۰۶ و کمتر از ۰/۰۵ است (جدول ۳)، یعنی واریانس دو گروه متفاوت است.^{۳۹} بنابراین از سطر دوم نتایج معناداری (2-tailed) استفاده می‌می‌کنیم؛ با توجه به اینکه مقدار معناداری آزمون ۰/۱۱۳ گزارش شده است و بسیار بزرگ‌تر از مقدار ۰/۰۵ است، اختلاف نظر معناداری میان ارزیابی صورت پذیرفته از سوی نگارندگان و اساتید راهنما به لحاظ آماری وجود ندارد و می‌توان پاسخ‌های هردو گروه را در یک راستا قلمداد کرد.

۱.۲.۳. تحلیل توصیفی داده‌ها

در ابتدا پدیدآورندگان رساله‌ها در پاسخ به سؤالات اشاره کرده‌اند که رساله‌هایشان همسو با نیاز جامعه است و در حال حاضر از سوی هیچ کدام از سازمان‌ها و یا نهادهای دولتی یا غیر دولتی از آنها حمایت (مادی و معنوی) نشده و یا مورد بهره‌برداری نبوده‌اند. در توصیف موارد ارزیابی شده از طرف پدیدآورندگان می‌توان به مهم‌ترین آنها اشاره کرد؛ همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، پاسخ‌گویی مشارکت‌کنندگان مطابق با طیف پنج درجه‌ای لیکرت، از خیلی کم تا خیلی زیاد بوده است که در تحلیل‌ها، به درجه‌ای که مورد موافقت اکثریت پدیدآورندگان

۴. جمع‌بندی یافته‌ها

از بررسی یافته‌های پژوهش، در دو بخش تحلیل محتوا و ارزیابی پدیدآورندگان رساله‌ها، می‌توان به این جمع‌بندی رسید که در غالب رساله‌های نگاشته‌شده، آسیب‌شناسی متناسبی نسبت به موضوع و رویکردهای طرح‌شده در حوزهٔ محله و مسکن دیده می‌شود و همچنین راهکارهای کاربردی متناسبی دارند؛ لیکن با توجه به ارزیابی نویسندگان پژوهش پیش رو، رساله‌های دکتری معماری تا کنون حمایت برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان شهری را نداشته‌اند و کمتر توانسته‌اند بر حوزهٔ اجرایی اثرگذار باشند؛ این موضوع را می‌توان نشئت گرفته از آن دانست که برنامه‌ریزان و متخصصان برای به‌کارگیری نتایج به محتوای رساله‌های نگاشته‌شده دسترسی ندارند و یا آنکه بهره‌برداران تا کنون شناخت و اطلاع کافی از موضوعات، رویکردها، و همچنین نمونه‌های مطالعه‌شده در رساله‌های دکتری معماری نداشته‌اند.

در غالب رساله‌ها، هم بر اساس تحلیل محتوای انجام شده و هم از منظر ارزیابانه، رویکرد فرهنگی - اجتماعی در اولویت قرار گرفته است و رویکرد اقلیمی - محیطی نیز در اولویت بعدی است؛ کمتر به موضوعات اقتصادی و نیز مدیریتی توجه شده است. به‌کارگیری بیشتر رویکرد فرهنگی - اجتماعی و نیز اقلیمی در رساله‌های دکتری را می‌توان از دو منظر بررسی کرد: الف) پدیدآورندگان امکان برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری با توجه به رویکردهای مزبور را بیشتر و یا حتی مؤثرتر داشته‌اند و همچنین ضعف، آسیب، و پتانسیل بیشتری را برای بررسی در این دو رویکرد تشخیص داده‌اند؛ ب) پدیدآورندگان پتانسیل عرضهٔ راهکارها و ارتباط‌دهی رویکردهای اقتصادی و نهادی - مدیریتی را با حوزهٔ مسکن و محله کمتر داشته‌اند که این موضوع می‌تواند ناظر بر فقدان تخصص و آشنایی کافی آنها با رویکردهای مزبور باشد.

نگاشته‌شده دریافت کرد، که شاید منوط به این مسئله باشد که ضعف و آسیب‌ها را می‌توان با اتخاذ این رویکردها به شکلی متناسب تحلیل کرد و از پی آن بتوان راه حل بهتری را اتخاذ کرد. این در حالی است که رویکرد اقتصادی و مدیریتی و نهادی در مراتب پایین‌تری از دیدگاه نگارندگان قرار گرفته‌اند. در ارزیابی سؤالات بُعد دوم (نگرش و فرایند آموزشی و پژوهشی در دانشگاه) غالب پدیدآورندگان (۵۳٪) به این موضوع اشاره داشتند که تغییر در فرایند آموزشی موجود تا حد زیادی در عرضهٔ کاربردی رساله‌ها مؤثر است، که از این باب می‌توان به تغییر در سرفصل‌ها، برنامه‌های آموزشی، و شیوه‌های آموزش خصوصاً در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، که دانشجویان توانایی و پتانسیل تحقیق و پژوهش بیشتری دارند، توجه کرد. ۶۰٪ از پدیدآورندگان رساله‌ها تا حد زیادی بر این موضوع در ارزیابی خود اشاره داشتند که رساله‌های دکتری با محوریت مسکن و محله می‌توانند در حل مسائل و مشکلات موجود در این حوزه کارساز بشوند؛ همچنین در این باره، بنابر دیدگاه ارزیابانهٔ نگارندگان، رساله‌های دکتری در حوزهٔ مسکن و محله تا حد بسیار زیادی باید دارای دیدگاهی عملکردی و آسیب‌شناسانه باشند. از منظر ۴۰٪ از نگارندگان، بنیان‌های فکری و رویکردهای نظری حاکم بر دانشگاه تا حد زیادی می‌تواند رساله‌های دکتری را در جهت رفع نیازهای جامعه قرار دهد؛ از این رو اتخاذ رویکردی همسو با دغدغه‌مندی بستر جامعه می‌تواند هم به رفع مسائل موجود در این حوزه بیانجامد و هم رشد و توسعهٔ بنیان‌های فکری دانشگاه را به شکلی ریشه‌مند و عمیق در بر گیرد. سیاست‌گذاری‌های دانشگاه برای بهره‌برداری و پیوند رساله‌های دکتری با جامعه هدف به‌مثابهٔ عاملی تصمیم‌ساز تا حد زیادی مورد نظر پدیدآورندگان (۴۷٪) گردیده است.

نیستند و تنها در تعداد بسیار محدودی از آنها نتایج رساله‌های دیگر توسعه یافته است. با وجود این، اگر ارتقای کیفیت کالبدی محله و مسکن را یک موضوع فرایندمحور بدانیم، باید موضوعات و محتوای رساله‌های دکتری معماری در امتداد و به صورت تکمیل‌کننده رساله‌های قبلی‌شان نگاشته شوند؛ با توجه به آنکه تدوین رساله‌های دکتری در چارچوبی علمی و با نگاهی بر حل مسئله صورت می‌پذیرد، می‌توان انتظار داشت که اگر رساله‌ها در ادامه یکدیگر قرار گیرند، با توجه به شناخت و احاطه‌ای که نسبت به کاستی‌ها و مشکلات مسکن و محله بدین واسطه ایجاد می‌شود، راه‌حل‌های کاربردی‌تری از پی نتایج آن به دست آید.

منابع استفاده‌شده در رساله‌ها را نیز می‌توان از دیگر نقص‌هایی برشمرد؛ چراکه غالباً از منابع قدیمی بهره‌برداری شده است و کمتر منابع روزآمد تحلیل شده‌اند؛ درحالی‌که بررسی منابع روزآمد می‌تواند رویکردها، روش‌ها، و راه‌حل‌های تازه‌ای را در اختیار نویسندگان بگذارد. در جمع‌بندی از تحلیل‌ها و ارزیابی پدیدآورندگان رساله‌های دکتری باید اشاره داشت، که اکثر آنها اصلاح و تغییر روش در فرایند آموزشی و پژوهشی را مورد نظر داشته‌اند؛ اصلاح شیوه‌ها و منابع آموزشی می‌تواند برای کاربردی کردن رساله‌های دکتری مفید باشد. همچنین از دیدگاه نویسندگان، رساله‌های دکتری ایشان، با توجه به بنیان‌های نظری و رویکردهای حاکم بر دانشگاه، تا حد زیادی برای رفع نیازهای جامعه می‌تواند به کار آید. این مطلب در صورتی محقق می‌گردد که رویکردهای فکری بر پایه نگاهی آسیب‌شناسانه، عملکردی، و منطبق بر جامعه در دانشگاه‌ها شکل گیرند، همچنین نویسندگان رساله‌های دکتری به سیاست‌گذاری دانشگاه‌ها در ارتباط بین رساله‌های دکتری با حوزه اجرا و نیز بهره‌برداری از رساله‌ها به منظور حل مسائل این حیطه توجه کرده باشند.

از دیگر موارد مهم، تخصص اساتید راهنما و مشاور است که هدایت رساله‌ها را بر عهده گرفته‌اند؛ یافته‌ها حاکی است که غالب اساتید راهنما و مشاور تخصص‌شان منطبق با موضوعات نگاشته‌شده نیست؛ درحالی‌که اگر این انتخاب به شکلی دقیق و در جهت انطباق با موضوع و رویکرد رساله‌ها باشد، مسیر پژوهش بیشتر برای پدیدآورندگان رساله مشخص و هموارتر می‌گردد و نیز با توجه به شناخت اساتید نسبت به ابعاد مختلف موضوع، می‌توان نتایج دقیق‌تر و عملیاتی‌تری را از رساله‌ها کسب کرد.

طرح پژوهش در تحلیل‌های صورت‌گرفته نیز از دیگر مواردی است که در غالب رساله‌های ارزیابی‌شده به شکلی متناسب تبیین گردیده‌اند؛ اکثریت رساله‌ها دارای بیان مسئله شفاف هستند و عناوین و اهداف متناسب با بیان مسئله نگاشته شده‌اند. در ارتباط با راهبرد پژوهش و تدابیر اتخاذشده، باید اشاره داشت که پدیدآورندگان به راهبرد ترکیبی (کمی و کیفی) بیشتر توجه داشته و کمتر از راهبرد کیفی و نیز تفسیری - تاریخی استفاده کرده‌اند؛ چراکه به کارگیری راهبرد کیفی می‌تواند شرایط بستر را برای تحلیل‌های نگارندگان به شکلی ژرف فراهم کند و یا راهبرد تفسیری - تاریخی می‌تواند پتانسیل تحلیل و بازشناسی الگوهای کالبدی در محله‌ها و بناهای با ارزش تاریخی را به دست دهد.

در یافته‌های رساله‌های بررسی‌شده، قابلیت این موضوع نمایان است که، سنجش و ارزیابی موضوع‌ها بر اساس مؤلفه‌ها و معیارهای متناسب پایه‌ریزی شده‌اند؛ همچنین یافته‌ها و نتایج دارای ارزش و ویژگی‌های خاص در حوزه اجرا هستند. به بیانی دیگر، می‌توان بر اساس آنچه در نتایج رساله‌های دکتری نگاشته شده است، بیشتر آنها را دارای راهکارهای کاربردی دانست، اما آنچه باید ضعف رساله‌های دکتری معرفی و تحلیل شود، این است که بیشتر رساله‌ها در ادامه رساله‌های قبلی‌شان

نتیجه‌گیری

رساله‌های دکتری از آن حیث که هم دارای رویکردی علمی و پژوهشی روش‌مند هستند، و هم اینکه زمان و هزینه قابل توجهی به لحاظ مادی و به‌خصوص معنوی از سوی نگارندگان، اساتید راهنما، و ... صرف آنها می‌شود، از لحاظ کاربردی این پتانسیل را دارند که راهکار حل مسائل، به‌خصوص در حوزه معماری و شهرسازی با محوریت مسکن و محله تلقی گردند. از سوی دیگر، رساله‌های دکتری با توجه به اینکه قابلیت ایجاد نظریه‌های بنیادین و کاربردی را دارند، همواره به رشد و توسعه رشته کمک می‌کنند.

مطابق با تحلیل محتوای رساله‌های دکتری مطالعه‌شده، بدان جهت که اکثریت رساله‌ها دارای شاخص و مؤلفه متناسب برای سنجش بوده‌اند و نیز شامل راهکارهای عملی هستند و همچنین با توجه به ارزیابی صورت‌گرفته از پدیدآورندگان آن رساله‌ها، این رساله‌ها تا حد زیادی دارای وجه کاربردی هستند و می‌توانند راهکاری در جهت حل مسائل و آسیب‌های حوزه مسکن و محله باشند. علاوه بر آن باید گفت که، هیچ‌کدام از رساله‌های مورد بررسی تحت حمایت مادی و معنوی سازمان‌های دولتی یا غیردولتی نبوده‌اند و همچنین با وجود آنکه حوزه مسکن و محله در ایران دارای ضعف ساختاری و آسیب جدی است، از منظر پدیدآورندگان رساله‌های دکتری آنها در حوزه مسکن و محله کمتر توانسته‌اند تا کنون بر حیطة اجرایی تأثیرگذار باشند. بروز این مسئله با توجه به تحلیل محتوای رساله‌ها و نیز ارزیابی پدیدآورندگان در دو موضوع قابل بررسی است: الف) برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیرندگان در حوزه مسکن و محله شناخت و آشنایی کافی از رساله‌های دکتری ندارند و آن رساله‌ها را به کار نمی‌گیرند و ب) غالب نگارندگان دیدگاه فرایندمحور ندارند و دکتری معماری خود را در مسیر استفاده قرار نمی‌دهند. برطرف کردن هریک از دو مطلب

می‌تواند تأثیر رساله‌های دکتری را به‌صورت فزاینده‌ای بر حوزه اجرا ارتقا دهد.

در انتها با توجه تحلیل محتوای صورت‌گرفته و ارزیابی پدیدآورندگان رساله‌های دکتری معماری، راهبردهایی را می‌توان در جهت ارتباط متناسب رساله‌های دکتری معماری با حوزه اجرایی در دو بُعد پیشنهاد داد: الف) فرایند آموزش و پژوهشی در دانشگاه و ب) کاربرد رساله‌ها و رویکرد آنها. شایان ذکر است که پیشنهاد راهبردها با توجه به کاستن ضعف‌ها و نیز اشاره به نقاط قوتی است که در تحلیل یافته‌ها بدان اشاره شده است، تا بیشترین هماهنگی و استفاده کاربردی از رساله‌ها را در بر داشته باشد:

الف) فرایند آموزشی و پژوهشی در دانشگاه

- به‌منظور کسب نتایج کاربردی‌تر از رساله‌های دکتری، انتخاب اساتید راهنما و مشاور باید برای دانشجویان بدون مانع باشد و دانشگاه تنها انطباق موضوع انتخاب‌شده توسط دانشجو را با حوزه تخصصی اساتید راهنما و مشاور بررسی کند.

- برای اینکه رساله‌ها بسط اجرایی بیشتری بیابند و نیز با رویکرد صحیحی انتخاب شوند، ابتدا آسیب‌شناسی بر روی نمونه‌های مورد مطالعه صورت پذیرد تا اینکه بتوان نتایج حاصل از رساله را، با قابلیت بیشتری، به‌صورت راه حل به تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان شهری عرضه کرد.

- با اتخاذ راهبردها و تدابیر متنوع و صحیح پژوهشی در نگارش رساله‌ها، همانند راهبرد کیفی و یا تفسیری - تاریخی، نتایج بنیادی می‌تواند در اختیار نگارندگان قرار گیرد؛ این راهبردها اگر در انطباق با موضوع و نمونه‌های مورد مطالعه باشند، پژوهش نوآوری در محتوا و کاربرد بیشتری در حوزه اجرا خواهد داشت. - نشر محتوای علمی و پژوهشی روزآمد باید در دانشگاه‌ها بیش از پیش تقویت و حمایت شود؛ به‌نحوی که بیشتر بتوان

که رساله‌های دکتری نسبتاً مطلوب و کاربردی با توجه به آنها نگاشته می‌شوند، باید، با توجه به بستر مورد مطالعه، به رویکردهای دیگر نظیر تکنولوژی - فناوری، اقتصادی، و مدیریتی - نهادی نیز پرداخته شود تا بتوان ضعف‌ها و آسیب‌ها را به شکلی همه‌جانبه در مجموعه‌های مسکونی و محله‌ها بررسی کرد و برای رفع آنها پاسخ‌گو بود.

- برای در دسترس بودن اطلاعات و نتایج حاصل از رساله‌های دکتری و همچنین ارتباط بهتر با پدیدآورندگان (به‌منظور استفاده از پتانسیل و تجارب آنها)، باید سامانه‌ای جامع را به شکلی هماهنگ در نظر داشت، که پژوهشگران آزاد، پژوهشگران دکتری، برنامه‌ریزان، و تصمیم‌گیرندگان شهری (سازمان راه و شهرسازی و شهرداری‌ها)، و همچنین طراحان و سازندگان مسکن و محله (شرکت‌های مشاوره و مادر تخصصی) بتوانند دسترسی کامل به محتوای رساله داشته باشند و از آن در پژوهش خود بهره‌برداری کنند.

محدودیت نگارندگان پژوهش حاضر دسترسی نداشتن به متن کامل برخی از رساله‌های دکتری (با محوریت مسکن و محله) برای بهره‌مندی و تحلیل متناسب‌تر بود. برای تحقیقات آتی نیز پیشنهاد می‌شود که کاربرد موضوعات و محورهای دیگر رساله‌های (دکتری معماری) نگاشته‌شده بررسی گردند. علاوه‌برآن، موضوع مسکن و محله نیز، که از مسائل مهم و قابل‌تأمل است، می‌تواند در دانشگاه‌های خاص و منتخب مورد قیاس واقع گردد و یا اینکه محور ذکرشده در رساله‌های دکتری شهرسازی نیز بررسی شود.

شاهد تألیفات بنیادی و کاربردی حاصل از رساله‌های دکتری در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی بود؛ تقویت انتشار نتایج علمی حاصل از رساله‌های دکتری و استفاده از منابع روزآمد در آنها می‌تواند متخصصان و به‌خصوص نگارندگان آن رساله‌ها را نسبت به پژوهش‌های صورت‌پذیرفته آگاه کند و به آنها در اتخاذ رویکرد و روش پژوهش‌های آتی در حوزه مسکن و محله یاری رساند.

- دانشگاه‌ها باید استراتژی‌ها و برنامه‌های آموزشی و پژوهشی خود را در جایگاه تولید‌کننده محتوای علمی در مقاطع تحصیلات تکمیلی تا حد امکان اصلاح کنند، و بیشتر اهداف پروژه‌های پژوهشی و رساله‌های دکتری را در ارتباط با کاربردی کردن و بهره‌برداری جامعه استفاده‌کننده هدایت کنند. همچنین دانشگاه می‌تواند هم‌زمان نقش مبدل و میانجی را ایفا کند و رساله‌هایی که پتانسیل کافی برای رفع مسائل حوزه مسکن و محله دارند را، به‌منظور حمایت‌های مادی و معنوی به سازمان‌های دولتی و غیردولتی معرفی کنند.

ب) کاربرد رساله‌ها و رویکرد آنها

- موضوعات و رویکردهای رساله‌های دکتری که در حوزه مسکن و محله نگارش می‌شوند، همواره باید معطوف به گسترش و در راستای پژوهش‌های صورت‌پذیرفته پیشین باشند، بدان سبب که با نگاهی فرایندمحور به‌منظور ارتقای کیفیت کالبدی محله‌ها و مجموعه‌های مسکونی نگاشته شوند. - در کنار رویکردهای اجتماعی - فرهنگی و اقلیمی - محیطی،

References

Ahadi, AminAlah. "The Optimization of Light- Wells with Integrating Daylight and Stack Natural Ventilation Systems in Deep-Plan Residential Buildings: A Case Study of Tehran". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)

AlesahebFosoul, Faezeh. "Reading the Principles of Outdoor Design of a Residential Complex to Increase the Satisfaction of the Elderly in the Iranian Case of Three Residential Complexes of Cultural Retirees in Isfahan". PhD diss., Art University of Isfahan, 2020. (In Persian)

- Arzaghi, Amirreza. "The Influence of Residential Complexes Architecture on the Sustainable Lifestyle of Residents (Case Study: The Residential Complex of 50 Units and More in Shiraz Regions 1& 6)". PhD diss., Islamic Azad University Najafabad Branch, 2020. (In Persian)
- Asghari, Firouzeh and MohammadAli Nemati. "The Challenge of the Quality of Phd Thesis in Iran (Based on the Concept of Value Chain)". *Journal of Iranian Cultural Research*, vol. 9, no. 2 (2016): 159-191. (In Persian)
- Attarian, Koorosh. "Architectural Principles of Residential Open Spaces to Develop Children 10-11 Outdoor Activities (Case Study Shiraz City)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2014. (In Persian)
- Baghaie, Parham. "Interaction of Landscape Elements on the Thermal Conditions of Traditional Houses in Iran (Case Study: Yazd Traditional Houses)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2014. (In Persian)
- Braganza, Morgan, Bree Akesson, and David Rothwell. "An Empirical Appraisal of Canadian Doctoral Dissertations Using Grounded Theory: Implications for Social Work Research and Teaching". *Journal of Teaching in Social Work*, vol. 37, no. 5 (2017): 528-548.
- Chang, Pao-Long and Pao-Nuan Hsieh. "A Qualitative Review of Doctoral Dissertations on Management in Taiwan". *Higher Education*, vol. 33, no. 2 (1997): 115-136.
- Changiz, Tahereh, Peyman Adibi, Mohsen Hosseini, and Mina Tootoonchi. "Viewpoints of Supervisors About the Problems in the Process of Dissertations for General Medicine Program Isfahan University of Medical Sciences". *Iranian Journal of Medical Education*, vol. 3, no. 1 (2003): 23-33. (In Persian)
- Das, Ajay and R. Handfield. "A Meta-Analysis of Doctoral Dissertations in Purchasing". *Journal of Operations Management*, vol. 15 (1997): 101-121.
- Emami, Ali. "The Effect of Physical Environment on Interactions among Neighbors (Case Study: Golestan Residential Complexes)". PhD diss., Islamic Azad University Central Tehran Branch, 2014. (In Persian)
- Eskandari, Hamid. "Clarification of the Balcony Framework Design in Order to Improve Natural Ventilation in the Mid-Rise Residential Buildings". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)
- Etemad Sheykholeslami, Seyedeh Faezeh. "Climatic Typology of Native Neighborhood Open Spaces (Case Study: Hamadan Neighborhoods)". PhD diss., Iran University of Science and Technology, 2020. (In Persian)
- EtemadiPour, Marzieh. "The Process of Meaning-Centered Training of Housing Design with a Semiotic Approach". PhD diss., Shahid Rajaee Teacher Training University, 2020. (In Persian)
- Farmahin Farahani, Saeed. "Principles of Energy Efficient Residential Buildings Design (Case Study: Comparison of Traditional and Contemporary Behavior Climate in the Interior of the Housing Kashan)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2015. (In Persian)
- Firouzabadi, Seyed Ahmad, Sedigheh Piri, Seyed Rasool Hosseini, and Shapur Salmanvandi. "The Study of Masters and Phd Thesis of Rural Studies in the University of Tehran (2000-2011)". *Rural Development*, vol. 5, no. 1 (2013): 67-88. (In Persian)
- Ghasemi Sichani, Maryam. "Recognizing a Part of Iran's Architectural Identity through the Typological Analysis of Isfahan Houses in the Qajar Era". PhD diss., Islamic Azad University Science and Research Branch, 2008. (In Persian)
- Groat, Linda and David Wang. *Architectural Research Methods*. Transl. Alireza Ainifar. Tehran: University of Tehran, 2013. (In Persian)
- Hayati, Hamed. "Recognition of Housing Design Strategies Based on Islamic Teachings Case Study of Housing in Hot and Dry Climate of Iran". PhD diss., Art University of Isfahan, 2020. (In Persian)
- Jafarmohammadi, Samaneh. "The Psychological Meaning of Human Distances in the Iranian-Islamic Housing (Case Study: Yazd)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2019. (In Persian)
- Jam, Fatemeh. "Recognizing Expressive Signs of Form in Aesthetic Perception of Residential Building Façades Base on Cognitive Neuroscience". PhD diss., Shahid Rajaee Teacher Training University, 2020. (In Persian)
- Janipour, Behrooz. "Period of Changes in the Housing Architecture in Tehran (under the Rule of Pahlavi Dynasty)". PhD diss., University of Tehran, 2001. (In Persian)
- Javani, Zahra. "Daylight Design Recommendation Based on Happiness in Residential District (Case Study: Low-Rise Residential Building in Isfahan)". PhD diss., Art University of Isfahan, 2019. (In Persian)
- Kalantari, Khalil. *Data Processing and Analysis in Socio-Economic Research, Using SPSS Software*. Tehran: Sharif Publication, 2006. (In Persian)
- Kamishirazi, Seyedeh Mahsa. "The Role of Socio-Economic Factors in the Formation of Architecture of Residential Complexes (Case Study: Tehran Second Pahlavi Era)". PhD diss., Islamic Azad University South Tehran Branch, 2018. (In Persian)
- Karimpour, Alireza. "The Impact of Architectural Parameters on Energy Consumption in Residential Buildings through Using Simulation Models (Case Study: Tehran)". PhD diss., Islamic Azad University Central Tehran Branch, 2015. (In Persian)
- Leylian, MohammadReza. "Criteria for Contemporization of Historical and Cultural Valuable Buildings in Iran (Case Study: The Old Residential Buildings)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2015. (In Persian)
- Majidi, Fatemehalsadat, Shahin Heidari, Mahmoud Ghalenoiei, and Maryam Ghasemi Sichani. "Seasonal Difference of

Thermal Comfort in New and Old Neighborhoods (Case Study: Jolfa and Mardavij Districts of Isfahan)". *Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning*, vol. 23, no. 2 (2018): 31-42. (In Persian)

Mehdipour, Maryam. "Strategic Principles of Designing the Color Combination of the Building Exterior in Residential-Apartment Buildings Based on Emotional and Cognitive Evaluation". PhD diss., Iran University of Science and Technology, 2020. (In Persian)

Mirhashemi, Seyed Mahdi. "Dwelling with Reduced Environmental Impact: Qualitative Study of Environmental Behavior in Iranian Islamic Society and Its Connection to Environmental Impact of Dwellings". PhD diss., Tabriz Islamic Art University, 2017. (In Persian)

MoeinMeh, Sedigheh. "Explanation the Semantic Principles of Sustainable Life in Neighborhood Design in Order to Human Perfection in Islamic Thought". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)

Mohajeri, Mozafar. "Industrial Assessment of Housing in Iran Based on Islamic Architecture Point of View". PhD diss., Tabriz Islamic Art University, 2018. (In Persian)

MohammadHosseini, Parisa. "Analysis of the Role of Culture in the Development of Middle-Class Housing Model (Case Study: Late Qajar and Early Pahlavi Houses in Ardabil)". PhD diss., Islamic Azad University of Ardabil Branch, 2019. (In Persian)

Mohammadi, Amin. "The Effect of Passive Solutions on Energy Consumption in Hot and Humid Regions: The Case Study of Vernacular Cooling Methods in Common Residential Buildings of Bushehr City". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)

Mortazavi, Hassan. "Semantic Values in Liminal Architecture (Traditional of Yazd Housing)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2018. (In Persian)

Moshirzade, Homeyra and Hydarali Massodi. "Theory & Research in International Relations in Iran: Case Study of PhD Dissertations". *Research Letter of Political Science*, vol. 5, no. 2 (2010): 163-188. (In Persian)

Moulaii, MohammadMehdi. "The Role of Smart Architecture in Flexibility of Architectural Space Case Study: Flexibility of Residential Complex Open Spaces". PhD diss., Tarbiat Modarres University, 2015. (In Persian)

Mousavinia, Seyyedeh Fatemeh. "Impacts of Density and Housing Layout on Social Interaction in Residential Environments a Case Study of Housing Developments in Mashhad". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)

Nemati, MohammadAli. "Foundations in Sustainability Assessment of Architectural Programming in Iran (Conventional Residential Complexes in Tehran)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2017. (In Persian)

Niedomysl, Thomas, Martin Prowse, and Anders Lund

Hansen. "Doctoral Dissertations in Human Geography from Swedish Universities 1884-2015: Demographics, Formats and Productivity". *Journal of Geography in Higher Education*, vol. 42, no. 3 (2018): 337-355.

Niksirat, Masoud and Seyed Ali Badri. "The Study of Trend Thesis / Dissertations Topic in Geography and Rural Planning Discipline (from 2000-2009) Case Study: Thesis / Dissertations in University of Tehran, Shahid Beheshti University and Tarbiat Modarres University". *Human Geography Research*, vol. 45, no. 3 (2013): 55-76. (In Persian)

Okhovat, HaniehSadat. "Recognition of Religious Identity in the Framework of Traditional Houses Case Study: City of Yazd". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2013. (In Persian)

Pahlevan, Babak. "Analysis of the Physical Elements of the House as the Basis for the Continuation of Architecture (Sample Local Houses of Ardabil)". PhD diss., Art University of Isfahan, 2018. (In Persian)

Parvizi, Elham. "Identify Architectural Design Principles in Historic Urban Context in Order to Improve Physical Identity Case Study: Oudlajan Historic Quarter in Tehran". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2015. (In Persian)

Rahbarimanesh, Kamal. "Investigating the Influence of the Architecture of Residential Complexes on Human Relationships a Case Study: Several Residential Complexes in Tehran". PhD diss., Islamic Azad University Science and Research Branch, 2009. (In Persian)

Rahimi, Rouhollah. "Relation between Physical Form and Place Attachment in Architecture (Case Study: Communal Spaces of Residential Complexes in Tehran)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2019. (In Persian)

Roknedine Eftekhari, Abdolreza, Hassan Behnam Morshedi, and Elahe Shakeri Mansouri. "A Critical Review on the Methodology of Geographical Research in Urban Development in Iran (Case Study: The Doctoral Theses of Geography and Urban Planning of State Universities of Tehran)". *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, vol. 21, no. 2 (2017): 1-33. (In Persian)

Saadati, SayedehPoorandokht. "Recognition of Process and Effective Factors in Creating Home Attachment in Contemporary Era of Iran". PhD diss., Art University of Isfahan, 2017. (In Persian)

Shahbazi, Mehrdad, Mansour Yeganeh, and MohammadReza Bemanian. "Identifying the Physical-Spatial Factors Affecting Environmental Vitality of Open Spaces within Residential Complexes from the Views of Designers and Residents; Case Study: Residential Complexes of Tehran". *Armanshahr Architecture & Urban Development*, vol. 13, no. 30 (2020): 117-137. (In Persian)

Shahbazi, Mehrdad, Mansour Yeganeh, and MohammadReza Bemanian. "Meta-Analysis of Environmental Vitality Factors in Open Spaces". *Motaleate Shahri*, vol. 9, no. 34 (2020): 61-76. (In Persian)

Shasti, Shima. "Explanation of Relation between Residential Architecture and Individuality in Iranian Life Style (in Some Parts of 2nd, 3rd and 6th Regions of Tehran in the Last 10 Years)". PhD diss., Islamic Azad University Central Tehran Branch, 2016. (In Persian)

Shekofteh, Maryam and Fereshteh Akbari. "Content Analysis of Medicinal Plants Theses of Pharmaceutical Faculties between 1998-2006 and Publishing Rate of Their Results in the Scientific Journal Articles". *Journal of Medicinal Plants*, vol. 8, no. 29 (2009): 140-146. (In Persian)

Soleimani, Maryam. "The Process of Sense of Dwelling in the Residents Life of Informal Settlements; Case Study: Northern Zone of Tabriz City". PhD diss., Tabriz Islamic Art University, 2020. (In Persian)

Soltanzadeh, Mohammad. "The Concept of Social Capital in Architecture of Complex Residential in Islamic Societies". PhD

diss., Tabriz Islamic Art University, 2017. (In Persian)

Taban, Mohsen. "Residential Spaces Design Principles for Energy Saving (Dezful Historical Built Form)". PhD diss., Tarbiat Modares University, 2013. (In Persian)

Taghipour, Malihe. "Social Interaction on Residential Complex, Spatial Arrangement Environmental Design, in Shiraz Residential Complex". PhD diss., Islamic Azad University Central Tehran Branch, 2015. (In Persian)

Varmaghani, Hosna. "The Relationship between Gender and Space in Residential Units of the Qajar Era (City Houses in Gilan & Mazandaran)". PhD diss., Islamic Azad University Central Tehran Branch, 2015. (In Persian)

Xifra, Jordi and Antonio Castillo. "Forty Years of Doctoral Public Relations Research in Spain: A Quantitative Study of Dissertation Contribution to Theory Development". *Public Relations Review*, vol. 32, no. 3 (2006): 302-308.